

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elintarvikemarkkinalain, oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 2 ja 6 §:n sekä sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elintarvikemarkkinalain, oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 2 ja 6 §:n sekä sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta (HE 199/2020 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut (etäkuuleminen):

- lainsäädäntöneuvos Aku-Petteri Korhonen, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Maija Heinonen, maa- ja metsätalousministeriö
- lainsäädäntöneuvos Marja Luukkonen Yli-Rahnasto, oikeusministeriö
- teollisuusneuvos Mikko Huuskonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- elintarvikemarkkinavaltuutettu Olli Wikberg, Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimisto
- tutkimuspäällikkö Jarno Sukanen, Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- johtaja Heli Tammivuori, Elintarviketeollisuusliitto ry
- vaikuttamistyön päällikkö Tiina Vyyryläinen, Kuluttajaliitto - Konsumentförbundet ry
- lakimies Marica Twerin, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- lakimies Tea Taivalkoski, Päivittäistavarakauppa ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Ruokavirasto
- Kesko Oyj
- K-kauppiasliitto
- Lidl Suomi Ky
- Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta
- johtaja Heli Tammivuori, Elintarviketeollisuusliitto ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Kauppapuutarhaliitto ry
- Keskuskauppakamari
- Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry
- Suomen Asianajajaliitto

Valiokunnan mietintö MmVM 16/2020 vp

- Suomen Kalankasvattajaliitto ry
- Suomen Leipuriliitto ry
- Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi elintarvikemarkkinalakia, oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annettua lakia ja sakon täytäntöönpanosta annettua lakia.

Elintarvikemarkkinalakia muutettaisiin siten, että se kattaisi hyvän kauppatavan vastaisista käytännöistä yritysten välisissä suhteissa maataloustuote- ja elintarvikeketjussa annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin kansallisen täytäntöönpanon edellyttämät säännökset. Lakiin lisättäisiin hyvän kauppatavan vastaisiksi katsottavia menettelyjä koskevat kiellot, jotka koskisivat maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden toimitussopimuksia, kun ostaja on liikevaihdoltaan myyjää suurempi ja ostajan liikevaihto ylittää 2 miljoonaa euroa.

Kieltojen noudattamista valvoisi elintarvikemarkkinavaltuutettu. Elintarvikemarkkinalakiin lisättäisiin rikkomuksista ilmoittavan tahon tietojen luottamuksellisuuden suojaamista koskevat säännökset siinä laajuudessa kuin se puolustautumisoikeudet huomioiden on perusteltua. Lisäksi säädettäisiin tarkastuksista, tietojensaannista, kielloista ja seuraamuksista.

Muutosta elintarvikemarkkinavaltuutetun antamaa julkista varoitusta ja kieltoja koskeviin päätöksiin haettaisiin jatkossa markkinaoikeudelta. Oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annettuun lakiin tehtäisiin tähän liittyvät muutokset. Lisäksi siinä säädettäisiin elintarvikemarkkinalakiin lisättäväksi ehdotettavien seuraamusmaksujen määräämisessä ja muutoksenhaussa sovellettavasta menettelystä. Sakon täytäntöönpanosta annettuun lakiin lisättäisiin seuraamusmaksujen käsittelyä koskeva säännös.

Esityksellä toteutetaan osaltaan pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman ”Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta” kohdassa Elinvoimainen Suomi todettua tavoitetta parantaa viljelijöiden asemaa ruokaketjussa.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.11.2021.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Elintarvikeketjun sopimussuhteissa käytettäviin kauppatapoihin liittyen huhtikuussa 2019 annettiin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi hyvän kauppatavan vastaisista käytännöistä yritysten välisissä suhteissa maataloustuote- ja elintarvikeketjussa (EU) 2019/633, jäljempänä kauppatapadirektiivi. Direktiiviehdotusta käsiteltiin myös maa- ja metsätalousvaliokunnassa, joka antoi 20.6.2018 suurelle valiokunnalle asiasta lausunnon (MmVL 12/2018 vp – U 29/2018 vp). Direktiivi edellyttää, että jäsenvaltio kieltää tietyt siinä tarkemmin yksilöidyt kauppatavat,

Valiokunnan mietintö MmVM 16/2020 vp

valvoo kieltojen noudattamista ja asettaa kieltojen rikkomiseen liittyviä seuraamuksia. Nyt annetun hallituksen esitys sisältää kauppatapadirektiivin edellyttämät kansalliset säännökset.

Valiokunta toteaa esityksen perusteluihin viitaten, että Suomessa elintarvikeketjun tavarantoimittajien ja ostajien neuvotteluvoima on epätasapainossa. Päivittäistavarakauppa on Suomessa erittäin keskittynyttä, sillä kaksi suurinta ketjua hallitsevat markkinoista yli 80 prosenttia ja kolmen suurimman osuus on yli 92 prosenttia. Elintarviketeollisuudessa toimijoita on huomattavasti enemmän, noin 1 770 yritystä, joskin monilla sektoreilla pääosa markkinoista on muutaman suuren toimijan hallussa. Liha- ja maitosektorilla muutama iso toimija hallitsee markkinoita, mutta sektoreilla on myös pieniä toimijoita, jotka saattavat olla paikallisesti varsin vahvoja. Liha- ja maitosektorilla suurimmat yritykset ovat tuottajaosuuskuntien määräysvallassa. Maataloustuottajia on runsaat 47 000.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että Kilpailu- ja kuluttajaviraston alkutuotant selvityksen (Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvityksiä 2/2013) mukaan etenkin avomaatuotteiden viljelijät ovat yhtenä ongelmana nostaneet esille tilausten viime hetken peruutukset. Tuoretuotteiden, kuten vihannesten kohdalla viime hetken peruutukset ovat ongelmallisia, sillä tuottajan on vaikea löytää pilaantuville tuotteille vaihtoehtoisia markkinoita. Ehtojen yksipuolisia muutoksia esiintyi alkutuotant selvityksen mukaan lähes kaikilla alkutuotannon sektoreilla, ja myös myyntiin liittymättömiä maksuja, ns. hyllymaksuja, on tavarantoimittajien mukaan ollut. Esityksessä on myös tuotu esiin muita alkutuotant selvityksessä käsiteltyjä epäkohtia, mm. hävikin korvaamista koskevat vaatimukset, kirjallisten sopimusten puute ja kaupalliset kustotoimet. Monilta osin selvityksissä esille tulleita ongelmia on tosin korjattu, sillä ketju on luonut itsesääntelymekanismin ja yhteistyössä Kilpailu- ja kuluttajaviraston kanssa kehittänyt toimintatapojaan. Esityksessä on kuitenkin todettu, että maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden kaupassa on esiintynyt nyt kielletäviksi esitettäviä kauppatapoja.

Valiokunta toteaa, että hyvän kauppatavan vastaisista käytännöistä maataloustuote- ja elintarvikeketjussa säädetään vuoden 2019 alusta voimaan tullessa elintarvikemarkkinalaissa (1121/2018). Esityksen perusteluista käy ilmi, että voimassa olevan lain mukaiset vaatimukset ja kiellot eivät koske kauppatapadirektiivissä säädettyjä seikkoja — lukuun ottamatta sopimuksen kirjalliseen muotoon liittyvää säännöstä — eikä niitä ole tarvetta muuttaa kauppatapadirektiivin johdosta. Toisaalta nykyiset säännökset eivät kata direktiivissä edellytettyä sääntelyä. Näin ollen esityksessä pidetään perusteltuna lisätä direktiivin edellyttämät kansalliset säännökset samaa aihepiiriä koskevaan elintarvikemarkkinalakiin.

Esityksellä elintarvikemarkkinalakiin lisätään kauppatapadirektiivin edellyttämät maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden kauppaan liittyviä hyvän kauppatavan vastaisiksi katsottavia menettelyjä koskevat kiellot. Kiellettyjä olisivat tietyn pituuden ylittävät maksuajat, tilausten peruutus lyhyellä varoitusajalla, ehtojen yksipuoliset muutokset, myyntiin liittymättömät maksut ja kaupalliset kustotoimet tilanteessa, jossa tavarantoimittaja käyttää sopimusperusteisia tai lakisääteisiä oikeuksiaan, sekä liikesalaisuuksien laitton hankinta, käyttö ja ilmaiseminen ja teknisen ohjeen oikeudeton käyttö ja ilmaiseminen. Lisäksi säädettäisiin ostajan velvollisuudesta vahvistaa kirjallisesti toimitussopimuksen ehdot tavarantoimittajan pyynnöstä. Myös eräät muut käytännöt tulevat kielletyiksi, jos niistä ei ole erikseen sovittu.

Valiokunnan mietintö MmVM 16/2020 vp

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että ehdotettavat kiellot olisivat kauppatapadirektiivissä edellytetyn vähimmäistason mukaisia lukuun ottamatta tilausten peruuttamista koskevia säännöksiä. Kauppatapadirektiivin mukainen pilaantuvien tuotteiden tilausten peruuttamista alle 30 päivää ennen toimitusta koskeva kielto laajennetaan uudessa laissa koskemaan kaikkia maataloustuotteita ja elintarvikkeita. Myös maksuaika on lähtökohtaisesti kaikkien maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden kaupassa lain soveltamisalalla enintään 30 päivää, kun se kauppatapadirektiivin mukaan voisi olla muiden kuin pilaantuvien tuotteiden osalta enintään 60 päivää.

Valiokunta toteaa, että voimassa olevat elintarvikemarkkinalain säännökset eräiden sopimusten määrämuodosta ja sisällöstä sekä yleislakien viranomaisvalvonnasta jäävät voimaan. Myös tältä osin nykyinen sääntely ylittää EU:n lainsäädännössä edellytetyn vähimmäistason. Lisäksi kauppatapadirektiivin soveltamisalan dynaamisen mallin mukaisista liikevaihtorajoihin perustuvista soveltamisalan kategorioista poiketen kieltojen soveltamisalaa yksinkertaistetaan siten, että kiellot koskevat kaikkia maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden toimitussopimuksia, kun ostaja on liikevaihdoltaan myyjää suurempi ja ostajan liikevaihto ylittää 2 miljoonaa euroa. Säännökset koskevat myös viranomaisia näiden ostaessa kyseisiä tuotteita.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että tuotteiden markkinoinnissa käytetään menettelyitä, joissa esimerkiksi Suomen lippua käyttäen luodaan mielikuva tuotteen suomalaisuudesta, vaikka tuotteen alkuperä ei olisikaan kotimainen. Valiokunta pitää välttämättömänä, että nämä harhaanjohtavat markkinointimenetelmät estetään.

Kauppatapadirektiivissä tarkoitettuna valvontaviranomaisena toimisi Suomessa elintarvikemarkkinavaltuutettu, ja esityksellä elintarvikemarkkinalakiin lisätään kauppatapadirektiivin edellyttämiä tarkastuksia koskevat säännökset. Elintarvikemarkkinavaltuutetulle tulee oikeus antaa kieltäytyn menettelyyn liittyvä huomautus ja julkinen varoitus sekä kieltää menettelyn jatkaminen tai uusiminen ja hakea markkinaoikeudelta vaatimusten rikkomiseen liittyen seuraamusmaksujen määräämistä. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että liikesalaisuuksien ja teknisten ohjeiden osalta kiellot ja seuraamukset määräytyvät kuitenkin liikesalaisuuslain mukaisesti siten, että elintarvikemarkkinavaltuutettu voi avustaa liikesalaisuuden tai teknisen ohjeen haltijaa tämän pyynnöstä liikesalaisuuslaissa (595/2028) tarkoitettun asian vireille saattamisessa ja hoitamisessa tuomioistuimessa.

Esityksen perusteluissa on todettu, että elintarvikemarkkinavaltuutetun kelpoisuuskriteerien osalta kävi rekrytointiprosessin yhteydessä vuonna 2019 ilmi, että henkilöitä, joilla olisi elintarvikemarkkinalain 6 §:n mukainen ylempi oikeustieteellinen tutkinto, perehtyneisyys viran tehtävälleen ja käytännössä osoitettu johtamistaito, on hyvin vähän. Jotta välttyttäisiin jatkossa vastaavantyyppisiltä ongelmilta, olisi esityksen perustelujen mukaan perusteltua uudelleen arvioida kelpoisuusehtoja. Elintarvikemarkkinavaltuutetun kelpoisuusehdoista onkin poistettu vaatimus oikeustieteellisestä korkeakoulututkinnosta. Valiokunta korostaa, että rekrytoinnissa tulee edelleen ensisijaisesti valita virkaan henkilö, jolla on myös oikeustieteellistä osaamista. Ylemmän oikeustieteellisen tutkinnon vaatimuksen osalta esitys lähtee siitä, että oikeustieteellinen osaaminen voidaan turvata toimistossa esittelijöinä työskentelevien juristien toimesta. Valiokunta pitää välttämättömänä, että toimiston edellä mainittu oikeudellinen asiantuntemus samoin kuin ylemmän oikeustieteellisen tutkinnon suorittaneen henkilön osallistuminen päätöksentekoprosessiin varmistetaan elintarvikelain 6 §:n 3 momentin nojalla annettavalla valtioneuvoston asetuksella.

Valiokunnan mietintö MmVM 16/2020 vp

Hallituksen esityksessä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä muutettuina.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki elintarvikemarkkinalain muuttamisesta

2 b §. Tilausten peruutukset. Valiokunta ehdottaa säännöksen sanamuodon täsmentämistä.

2 c §. Ehtojen yksipuoliset muutokset. Valiokunta toteaa, että ehdotetun pykälän sanamuodon perusteella säännöksestä voi tehdä sen virheellisen johtopäätöksen, että muun tyyppisiä ehtoja osataja voisi vapaasti muuttaa mielensä mukaisesti, vaikka näin ei olisikaan. Sopimusoikeudessa toinen sopimusosapuoli ei saa yksipuolisesti muuttaa sopimusehtoja, jollei laissa tai sopimuksessa siihen anneta oikeutta. Vaihtoehtoisesti muutoksiin tarvitaan osapuolten yhteisymmärrys. Valiokunta ehdottaa säännöksen sanamuodon täsmentämistä.

2 d §. Kielletyt maksut. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan pykälän 1 momentissa on ollut tarkoituksena kieltää tietyntaisten sopimusehtojen käyttö. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa momentin johdantokappaletta täsmennettäväksi.

3. Laki sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

1 §. Lain soveltamisala. Valiokunta ehdottaa 2 momenttia muutettavaksi sääntelyn yhteensovittamiseksi hallituksen esitykseen eduskunnalle ajoneuvolaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 177/2020 vp) ja hallituksen esitykseen eduskunnalle rehulaiksi sekä laeiksi Harmaan talouden selvityksiköistä annetun lain 6 §:n ja sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta (HE 200/2020 vp) perustuvien säännösmuutosten kanssa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Maa- ja metsätalousvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 199/2020 vp sisältyvän 2. lakiehdotuksen.

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 199/2020 vp sisältyvät 1. ja 3. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

elintarvikemarkkinalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan elintarvikemarkkinalain (1121/2018) 1 ja 2 §, 4 §:n otsikko, 6, 8, 10 ja 11 §, 12 §:n otsikko sekä 13 ja 14 § sekä
lisätään lakiin uusi 2 a—2 h §, 7 §:ään uusi 3 momentti sekä lakiin uusi 8 a, 8 b, 11 a, 12 a—12 d ja 13 a—13 c § seuraavasti:

1 §

Soveltaisala

Tätä lakia sovelletaan elinkeinonharjoittajien välisiin maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden kauppaa koskeviin sopimuksiin ja käytäntöihin. Mitä tässä laissa säädetään sopimusehdoista, koskee myös sopimuskäytäntöjä.

Tämän lain 2 a—2 g §:n maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden toimitussopimuksiin liittyviä säännöksiä sovelletaan, jos tavarantoimittaja on liikevaihdoltaan ostajaa pienempi ja ostajan liikevaihto on vähintään 2 miljoonaa euroa ja ainakin toinen niistä on sijoittautunut Euroopan unioniin. Kyseisiä lainkohtia liikevaihtoa koskevaa vaatimusta lukuun ottamatta sovelletaan myös, kun ostaja on Euroopan unionin alueen viranomainen.

Edellä 2 momentissa mainittuja lainkohtia sovelletaan riippumatta siitä, minkä valtion lakia toimitussopimukseen muutoin sovelletaan, kuitenkin niin, että lainkohtia ei sovelleta, jos tavarantoimittajan vuotuinen liikevaihto on yli 350 000 000 euroa ja ostaja on tätä suurempi ja niin, että 2 b §:ää sovelletaan vain siltä osin kuin kyse on pilaantuvista tuotteista.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *maataloustuotteella* Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen liitteessä I tarkoitettua tuotetta lukuun ottamatta kalatuotetta;

2) *keskisuurella yrityksellä* yritystä, jonka palveluksessa on vähintään 50 ja enintään 250 työntekijää ja jonka vuosiliikevaihto tai taseen loppusumma on yli 10 miljoonaa euroa ja vuosiliikevaihto enintään 50 miljoonaa euroa tai taseen loppusumma enintään 43 miljoonaa euroa;

Valiokunnan mietintö MmVM 16/2020 vp

3) *elintarvikkeella* Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen liitteessä I tarkoitettua kalatuotetta ja maatalous- ja kalatuotteista jalostettua elintarvikkeena käytettäväksi tarkoitettua tuotetta;

4) *tavarantoimittajalla* maataloustuotteita tai elintarvikkeita myyvää maataloustuottajaa, luonnollista henkilöä ja oikeushenkilöä sekä näiden ryhmää sijoittautumispaikasta riippumatta;

5) *ostajalla* maataloustuotteita tai elintarvikkeita ostavaa luonnollista henkilöä ja oikeushenkilöä sijoittautumispaikasta riippumatta, Euroopan unionin alueen viranomaista sekä näiden ryhmää;

6) *viranomaisella* viranomaista, julkisoikeudellista laitosta ja niiden yhteenliittymää;

7) *pilaantuvalla tuotteella* maataloustuotetta tai elintarviketta, josta voi tulla luonnostaan tai sen jalostusvaiheessa myytäväksi kelpaamaton 30 päivän kuluessa korjaamisesta, tuottamisesta tai jalostamisesta;

8) *markkinajärjestelyasetuksella* maataloustuotteiden yhteisestä markkinajärjestelystä ja neuvoston asetusten (ETY) N:o 992/72, (ETY) N:o 234/79, (EY) N:o 1037/2001 ja (EY) N:o 1234/2007 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) N:o 1308/2013.

2 a §

Maksuajat

Ostajan on maksettava maataloustuotteet ja elintarvikkeet 30 päivän kuluessa toimituspäivästä tai maksettavan määrän vahvistamisesta, jos tämä on toimituspäivää myöhemmin. Jos ostaja vahvistaa maksettavan määrän, maksuaika alkaa kuitenkin kulua toimituspäivästä.

Jos toimitussopimuksessa on sovittu säännöllistä toimituksista, ostajan on 1 momentista poiketen maksettava maataloustuotteet ja elintarvikkeet 30 päivän kuluessa sovitun toimituskauden päättymisestä tai toimituskaudelle maksettavan määrän vahvistamisesta, jos tämä on toimituskauden päättymistä myöhemmin. Jos sovittu toimituskausi on yhtä kuukautta pidempi, maksuaika alkaa kuitenkin kuukauden kuluttua toimituskauden alkamisesta. Jos ostaja vahvistaa maksettavan määrän, maksuaika alkaa kulua sovitun toimituskauden päättymisestä.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettu maksuaika voi kuitenkin olla enintään 60 päivää, jos kyseessä ei ole pilaantuva tuote ja jos tästä on toimitussopimuksessa selkeästi ja yksiselitteisesti sovittu.

Tällä pykälällä ei 1—3 momentissa säädettyjä maksuaikoja lukuun ottamatta rajoiteta muualla laissa säädettyjen maksuviivästyksen seuraamusten ja velkojan käytettävissä olevien oikeussuojakeinojen tai markkinajärjestelyasetuksen 172 a artiklassa tarkoitettujen arvonjakamislausekkeiden soveltamista. Jos sopimusosapuolet eivät ole sopineet saatavan eräpäivästä tai jos sopimuksen mukainen maksuaika on 1—3 momentissa säädettyä pitempi, saatavan katsotaan kuitenkin eräänntyneen tässä pykälässä säädetyn enimmäismaksuajan päätyttyä.

Tässä pykälässä tarkoitettuja vaatimuksia ei sovelleta maksuihin, jotka:

1) ostaja suorittaa tavarantoimittajalle markkinajärjestelyasetuksessa tarkoitettua koulujakelujärjestelmän mukaisesti;

2) ovat kaupallisissa toimissa tapahtuvien maksuviivästysten torjumisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/7/EU 4 artiklan 4 kohdan b alakohdassa tarkoitettujen terveydenhuoltopalveluja tarjoavien julkisyhteisöjen suorittamia;

3) liittyvät viininvalmistukseen tarkoitettujen rypäleiden tai puristemehun toimittajien ja niiden suorien ostajien välisiin sopimuksiin.

Valiokunnan mietintö MmVM 16/2020 vp

2 b §

Tilausten peruutukset

Ostaja ei saa käyttää ehtoa tai soveltaa menettelyä, jonka perusteella se voi peruuttaa tuotteen tilauksen alle 30 päivää ennen sovittua toimitusajankohtaa.

2 c §

Ehtojen yksipuoliset muutokset

Sopimuksessa ei saa käyttää ehtoa tai soveltaa menettelyä, jonka perusteella ostaja voi muuttaa yksipuolisesti maataloustuotteiden tai elintarvikkeiden toimitussopimuksen ehtoja, jotka koskevat toimituksen tai jakelun tiheyttä, menetelmää, paikkaa, ajankohtaa tai määrää tai jotka koskevat laatuvaatimuksia, maksuehtoja tai hintoja taikka 2 d §:n 2 momentissa tarkoitettujen palvelujen tarjoamista.

2 d §

Kielletyt maksut

Sopimuksessa ei saa käyttää ehtoa tai soveltaa menettelyä, jonka perusteella ostaja voi vaatia tavarantoimittajalta maataloustuotteiden tai elintarvikkeiden osalta:

- 1) maksua, joka ei liity myyntiin;
- 2) maksua pilaantumisesta tai häviämisestä ostajan tiloissa tai omistuksen siirryttyä ostajalle, jollei tämä ole aiheutunut tavarantoimittajan laiminlyönnistä tai virheestä;
- 3) korvausta myyntiä koskevien asiakasvalitusten käsittelykustannuksista, jollei tämä ole aiheutunut tavarantoimittajan laiminlyönnistä tai virheestä.

Ellei tästä ole sovittu aikaisemmin selkeästi ja yksiselitteisesti toimitussopimuksessa tai tavarantoimittajan ja ostajan välillä myöhemmin tehdyssä sopimuksessa, ostaja ei saa vaatia tavarantoimittajalta maksua maataloustuotteiden tai elintarvikkeiden:

- 1) varastoinnista, esilläpidosta, tuotevalikoimaan sisällyttämisestä tai myytäväksi asettamisesta;
- 2) myynnistä alennuksella osana myynninedistämisestä aiheutuvista kustannuksista;
- 3) mainonnasta tai markkinoinnista;
- 4) myyntitilojen sisustamisesta aiheutuvista kustannuksista.

Jos ostaja ja tavarantoimittaja ovat sopineet 2 momentissa tarkoitetuista maksuista, ostajan on pyynnöstä toimitettava tavarantoimittajalle:

- 1) kirjallinen arvio maksuista yksikkökohtaisesti tai yhteensä;
- 2) 2 momentin 1, 3 ja 4 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa kirjallinen arvio kustannuksista ja arvion perusteet;
- 3) 2 momentin 2 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa selvitys suunnitellusta myynninedistämis-kaudesta ja alennettuun hintaan tilattavien tuotteiden odotetusta määrästä.

Valiokunnan mietintö MmVM 16/2020 vp

2 e §

Kaupalliset kostotoimet

Ostaja ei saa poistaa tuotteita valikoimasta, vähentää tilausmääriä tai lopettaa tavarantoimittajalle tarjoamiaan palveluja taikka muutoin toteuttaa tai uhata toteuttaa kaupallisia kostotoimia tavarantoimittajaa vastaan sen vuoksi, että tavarantoimittaja käyttää sopimusperusteisia tai lakisääteisiä oikeuksiaan, saattaa asian viranomaisen käsiteltäväksi tai tekee yhteistyötä viranomaisen kanssa.

2 f §

Palautukset

Ostaja ei saa palauttaa myymättä jääneitä maataloustuotteita tai elintarvikkeita tavarantoimittajalle maksamatta niistä tai niiden hävittämisestä, ellei tästä ole sovittu aikaisemmin selkeästi ja yksiselitteisesti toimitussopimuksessa tai tavarantoimittajan ja ostajan välillä myöhemmin tehdyssä sopimuksessa.

2 g §

Toimitussopimuksen ehtojen kirjallinen vahvistaminen pyynnöstä

Maataloustuotteiden tai elintarvikkeiden ostajan on tavarantoimittajan pyynnöstä vahvistettava kirjallisesti toimitussopimuksen ehdot. Tätä ei kuitenkaan sovelleta tuottajaorganisaation jäsenen toimituksiin tuottajaorganisaatiolle, jos kyseisen tuottajaorganisaation säännöissä tai niissä vahvistetuissa tai niistä johdetuissa säännöissä tai päätöksissä on määräyksiä, jotka vaikutuksiltaan vastaavat toimitussopimuksen ehtoja.

2 h §

Liikesalaisuudet ja tekniset ohjeet

Kiellosta oikeudettomasti hankkia, käyttää tai ilmaista liikesalaisuutta taikka oikeudettomasti käyttää tai ilmaista teknistä ohjetta sekä muista tähän liittyvistä toimenpiteistä säädetään liikesalaisuuslaissa (595/2018).

Valiokunnan mietintö MmVM 16/2020 vp

4 §

Muut kielletyt ehdot

6 §

Elintarvikemarkkinavaltuutetun nimittäminen ja toimisto

Elintarvikemarkkinavaltuutetun nimittää valtioneuvosto enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Elintarvikemarkkinavaltuutetun kelpoisuusvaatimuksena on ylempi korkeakoulututkinto, perehtyneisyys viran tehtäväalaa ja käytännössä osoitettu johtamistaito.

Elintarvikemarkkinavaltuutetulla on toimisto, jossa on tarpeellinen määrä esittelijöinä toimivia virkamiehiä ja muuta henkilökuntaa. Valtuutettu hyväksyy toimistolle työjärjestyksen. Ruokavirasto huolehtii toimiston hallintopalveluista. Elintarvikemarkkinavaltuutettu nimittää toimiston virkamiehet ja ottaa palvelukseen toimiston muun henkilöstön siltä osin kuin kyse ei ole Ruokaviraston hallintopalveluista vastaavista henkilöistä.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston esittelijöiden kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä sekä asioiden käsittelytavasta toimistossa, hallintopalvelujen toteuttamistavasta Ruokavirastossa ja muista elintarvikemarkkinavaltuutetun tehtävien järjestämiseen liittyvistä seikoista annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

7 §

Valvonta

Elintarvikemarkkinavaltuutettu valvoo myös 2 a—2 g §:n säännösten noudattamista sekä liikesalaisuuslaissa tarkoitettujen kieltojen noudattamista 1 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa toimittussopimuksissa.

8 §

Asian saattaminen elintarvikemarkkinavaltuutetun käsiteltäväksi

Elintarvikemarkkinavaltuutetun valvontaan 7 §:n 1 ja 2 momentin mukaan kuuluvan säännöksen rikkomista koskevan asian voi saattaa elintarvikemarkkinavaltuutetun käsiteltäväksi:

- 1) sopimuksen osapuoli;
- 2) toimija, johon sopimusehto kohdistuu tai jonka toimintaa se saattaa vahingoittaa;
- 3) elinkeinonharjoittajien etujen valvomiseksi toimiva rekisteröity yhdistys.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun valvontaan 7 §:n 3 momentin mukaan kuuluvan säännöksen rikkomista koskevan asian voi saattaa elintarvikemarkkinavaltuutetun käsiteltäväksi:

- 1) tavarantoimittaja;
- 2) tuottajaorganisaatio, muu tavarantoimittajaorganisaatio tai niiden yhteenliittymä jäsenen tai jäsenorganisaation jäsenen pyynnöstä, jos jäsen katsoo, että kielletty ehto on vaikuttanut siihen;

Valiokunnan mietintö MmVM 16/2020 vp

3) tavarantoimittajia edustava riippumaton ja voittoa tavoittelematon oikeushenkilö tavarantoimittajan pyynnöstä.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu voi ottaa 7 §:ssä tarkoitetun asian käsiteltäväksi myös omaaloitteisesti.

8 a §

Asian käsittely

Sen lisäksi, mitä hallintolaissa (434/2003) säädetään asian käsittelystä, elintarvikemarkkinavaltuutetun on ilmoitettava asian käsiteltäväksi saattaneelle toimijalle kohtuullisen ajan kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta, miten se aikoo toteuttaa käsittelyn. Jos asian tutkimiseen ei ole riittäviä perusteita, elintarvikemarkkinavaltuutetun on ilmoitettava syistä kohtuullisen ajan kuluessa ilmoituksen vastaanottamisesta. Jos asian tutkimiseen on riittävät perusteet, elintarvikemarkkinavaltuutetun on suoritettava ja saatettava päätökseen tutkinta kohtuullisessa ajassa.

Elinkeinonharjoittajalla on oikeus tulla kuulluksi ennen kuin elintarvikemarkkinavaltuutettu tekee tässä laissa tarkoitetun seuraamusmaksuesityksen. Elintarvikemarkkinavaltuutettu ilmoittaa elinkeinonharjoittajalle kirjallisesti tutkinnassa esiin tulleisiin seikkoihin liittyen sitä vastaan esittämänsä väitteet ja niiden perustelut. Elintarvikemarkkinavaltuutettu asettaa kohtuullisen määräajan, jonka kuluessa elinkeinonharjoittaja voi esittää näkökantansa kirjallisesti.

Tutkinnan kohteena olevalla elinkeinonharjoittajalla on pyynnöstä oikeus saada tieto tutkintaa koskevista asiakirjoista ja asian käsittelyvaiheesta siltä osin kuin siitä ei voi aiheutua haittaa asian selvittämiseksi, jollei viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999), tässä laissa tai Euroopan unionin säädöksessä toisin säädetä.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu voi käyttää tutkinnan kohteena olevalta elinkeinonharjoittajalta saatuja tietoja ainoastaan siihen tarkoitukseen, jota varten ne on koottu, ellei elintarvikemarkkinavaltuutettu ole aloittanut uutta tutkintaa.

8 b §

Eräiden tietojen suojaaminen

Sen lisäksi, mitä muualla laissa salassapidosta säädetään, elintarvikemarkkinavaltuutetun on asian käsiteltäväksi saattaneen toimijan pyynnöstä pidettävä tämän ja tämän edustamien 8 §:ssä tarkoitettujen toimijoiden henkilöllisyys ja muut asian käsittelyyn liittyvät, asian käsiteltäväksi saattaneen toimijan yksilöimät tiedot salassa, jos niiden paljastamisen voidaan olosuhteiden perusteella arvioida vahingoittavan näiden etuja.

Jos tietojen salassapito vaarantaisi asianosaisten oikeuden tulla kuulluksi tai oikeuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, elintarvikemarkkinavaltuutettu ei kuitenkaan voi pitää tietoja salassa. Tällöin elintarvikemarkkinavaltuutetun on annettava ilmoituksen tekijälle mahdollisuus peruuttaa ilmoituksensa. Jos ilmoituksen tekijä ilmoittaa peruvansa ilmoituksen, asian käsittely raukeaa. Jos asian käsittelyä on kuitenkin elintarvikemarkkinavaltuutetun arvion mukaan mahdollista jatkaa siten, että 1 momentissa tarkoitettuja tietoja ei julkisteta, käsittelyä voidaan jatkaa.

Valiokunnan mietintö MmVM 16/2020 vp

10 §

Huomautus

Jos ostaja menettelee 2 a–2 g tai 3 §:n taikka markkinajärjestelyasetuksen 148 tai 168 artiklan vastaisesti ja rikkomus on vähäinen, elintarvikemarkkinavaltuutettu voi antaa tälle huomautuksen.

Huomautus voidaan antaa, jos asia ei anna aihetta ankarampiin toimenpiteisiin.

Huomautusta ei voida antaa, jos sen kohde on välittömästi 1 momentissa tarkoitetun menettelyn havaittuaan oma-aloitteisesti ryhtynyt asiassa korjaaviin toimenpiteisiin.

11 §

Julkinen varoitus

Jos ostaja tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo 2 a–2 g tai 3 §:ssä taikka markkinajärjestelyasetuksen 148 tai 168 artiklassa säädettyjä vaatimuksia eikä rikkomus ole vähäinen, elintarvikemarkkinavaltuutettu voi antaa tälle julkisen varoituksen. Julkinen varoitus voidaan antaa, jos rikkomus ei anna aihetta ankarampiin toimenpiteisiin. Julkinen varoitus voidaan antaa myös sellaiselle elinkeinonharjoittajalle tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymälle, jolle rikkomukseen osallistunut elinkeinotoiminta on siirtynyt yrityskaupan tai muun yritysjärjestelyn seurauksena.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun on julkaistava julkista varoitusta koskevat tiedot viipymättä sen jälkeen, kun päätöksestä on ilmoitettu sen kohteena olevalle elinkeinonharjoittajalle ja päätös on lainvoimainen. Julkaisemisesta on käytävä ilmi rikkomisen luonne ja tyyppi sekä rikkomisesta vastuussa oleva elinkeinonharjoittaja. Tiedot on pidettävä elintarvikemarkkinavaltuutetun internetsivuilla vuoden ajan.

11 a §

Elintarvikemarkkinavaltuutetun asettama kielto

Jos ostaja rikkoo 2 a–2 g tai 3 §:n taikka markkinajärjestelyasetuksen 148 tai 168 artiklan säännöksiä, elintarvikemarkkinavaltuutetun on kiellettävä ostajaa jatkamasta tai uusimasta menettelyä. Kielto voidaan, jos siihen on erityistä syytä, kohdistaa myös ostajan palveluksessa olevaan tai muuhun, joka toimii ostajan lukuun.

Kiellon tehosteeksi voidaan asettaa uhkasakko. Uhkasakon asettamisesta ja maksettavaksi tuomitsemisesta säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990).

12 §

Markkinaoikeuden asettama kielto

12 a §

Seuraamusmaksu

Jos ostaja tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo 2 a–2 g tai 3 §:ssä taikka markkinajärjestelyasetuksen 148 tai 168 artiklassa tarkoitettua vaatimusta tai kieltoa ja jos rikkomisen on luonteeltaan vakavaa, kestänyt pitkään tai ollut toistuvaa, tälle voidaan määrätä elintarvikemarkkinoiden seuraamusmaksu. Seuraamusmaksu voidaan määrätä myös sellaiselle elinkeinonharjoittajalle tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymälle, jolle rikkomukseen osallistunut elinkeinotoiminta on siirtynyt yrityskaupan tai muun yritysjärjestelyn seurauksena.

Seuraamusmaksun suuruus perustuu kokonaisarviointiin, ja sitä määrittäessä on otettava huomioon rikkomuksen laatu ja laajuus, moitittavuuden aste sekä rikkomuksen kesto. Seuraamusmaksu saa olla enintään yksi prosentti tuotteet ostaneen toimijan tämän lain soveltamisalaan kuuluvien tuotteiden kaupan liikevaihdosta siltä vuodelta, jona tämä viimeksi osallistui rikkomukseen. Jos ostaja on viranomainen, seuraamusmaksu voi olla enintään yksi prosentti tämän lain soveltamisalaan kuuluvien tuotteiden vuotuisten hankintojen arvosta.

Seuraamusmaksua ei haeta määrättäväksi eikä määrätä, jos rikkomus on vähäinen tai seuraamusmaksun määräämistä on pidettävä ilmeisen kohtuuttomana. Seuraamusmaksu voidaan jättää määräämättä, jos samalle toimijalle on samalla perusteella määrätty maksettavaksi uhkasakko. Seuraamusmaksua ei voida määrätä sille, jota epäillään samasta teosta esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosasiassa tai jota vastaan samasta teosta nostettu syyte on tuomioistuimessa lainvoimaisesti ratkaistu.

12 b §

Seuraamusmaksun määrääminen ja täytäntöönpano

Seuraamusmaksun määrää markkinaoikeus elintarvikemarkkinavaltuutetun esityksestä.

Seuraamusmaksun täytäntöönpanosta huolehtii Oikeusrekisterikeskus. Tämän lain nojalla maksettavaksi määrätyn seuraamusmaksun täytäntöönpanosta säädetään sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa (672/2002). Seuraamusmaksu vanhene viiden vuoden kuluttua seuraamusmaksua koskevan lainvoiman saaneen ratkaisun antamispäivästä.

Seuraamusmaksu määrätään maksettavaksi valtiolle. Seuraamusmaksua ei saa määrätä, jos hakemusta sen määräämiseksi ei ole tehty markkinaoikeudelle viiden vuoden kuluessa siitä, kun rikkomus päättyi.

Valiokunnan mietintö MmVM 16/2020 vp

12 c §

Liikesalaisuuksiin ja teknisiin ohjeisiin liittyvät toimenpiteet

Elintarvikemarkkinavaltuutettu voi 1 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa sopimussuhteissa avustaa liikesalaisuuden tai teknisen ohjeen haltijaa tämän pyynnöstä kiellon, korvauksen ja muun liikesalaisuuslaissa tarkoitetun toimenpiteen vireille saattamisessa ja hoitamisessa tuomioistuimessa.

Todistelun turvaamisesta liikesalaisuuslaissa tarkoitetun liikesalaisuuden tai teknisen ohjeen oikeudettomaan käyttöön tai ilmaisemiseen perustuvan vahingon korvaamista tai kiellon määräämistä koskevassa asiassa säädetään todistelun turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevis-
sa riita-asioissa annetussa laissa (344/2000).

12 d §

Viittaus rikoslakiin

Rangaistus yritysvakoilusta säädetään rikoslain (39/1889) 30 luvun 4 §:ssä, yrityssalaisuuden rikkomisesta 5 §:ssä ja yrityssalaisuuden väärinkäytöstä 6 §:ssä sekä salassapitorikoksesta mainitun lain 38 luvun 1 §:ssä ja salassapitorikkomuksesta 2 §:ssä.

13 §

Tietojenantovelvollisuus

Elinkeinonharjoittaja on salassapitosäännösten estämättä velvollinen antamaan maksutta elintarvikemarkkinavaltuutetulle tai tämän toimiston palveluksessa olevalle virkamiehelle pyynnöstä elintarvikemarkkinavaltuutetun valvontaan 7 §:n mukaan kuuluvien tässä laissa tarkoitettujen vaatimusten ja kieltojen noudattamisen varmistamiseksi välttämättömät tiedot ja asiakirjat. Elinkeinonharjoittajalla ei kuitenkaan ole velvollisuutta toimittaa elintarvikemarkkinavaltuutetulle tietoja tai asiakirjoja, jotka sisältävät ulkopuolisen oikeudellisen neuvonantajan ja asiakkaan välistä luottamuksellisenä pidettävää kirjeenvaihtoa. Elinkeinonharjoittajan vastatessa elintarvikemarkkinavaltuutetun esittämiin kysymyksiin sitä ei voida velvoittaa myöntämään, että se on toiminut tämän lain vastaisesti.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu voi asettaa tietojenantovelvollisuuden tehosteeksi uhkasakon. Uhkasakon määräämisestä ja tuomitsemisesta maksettavaksi säädetään uhkasakkolaissa.

13 a §

Tarkastukset

Elintarvikemarkkinavaltuutetulla ja tämän toimiston palveluksessa olevalla tarkastusta toimittavalla virkamiehellä on elintarvikemarkkinavaltuutetun valvontaan kuuluvissa asioissa oikeus tehdä tässä laissa tarkoitettujen vaatimusten ja kieltojen noudattamiseen velvollisten toimijoiden tiloissa ennalta ilmoittamatta tarkastuksia, jotka ovat välttämättömiä kyseisten vaatimusten ja

Valiokunnan mietintö MmVM 16/2020 vp

kieltojen noudattamisen varmistamiseksi. Tarkastuksia ei kuitenkaan saa tehdä kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa. Tarkastuksissa noudatetaan hallintolain 39 §:n säännöksiä.

Elintarvikemarkkinavaltuutetulla ja tämän toimiston palveluksessa olevalla tarkastusta toimitavalla virkamiehellä on oikeus tallennusvälineestä riippumatta tutkia elinkeinonharjoittajan ja elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän liikekirjeenvaihto, kirjanpito, tietojenkäsittelyn tallenteet, muut asiakirjat ja data, joilla voi olla merkitystä tämän lain noudattamisen valvonnassa, ja ottaa niistä jäljennöksiä. Tämä voi myös pyytää kaikilta elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän edustajilta taikka henkilöstön jäseniltä tarkastuksen kohteeseen ja tarkoitukseen liittyviä selvityksiä tosiseikoista ja asiakirjoista ja tallentaa saamansa vastaukset. Tällä on myös oikeus sinetöidä tiloja tai kirjanpitoa, asiakirjoja ja dataa siksi ajaksi ja siltä osin kuin on tarpeen tarkastuksen toimittamiseksi.

Elintarvikemarkkinavaltuutetulla ja tämän toimiston palveluksessa olevalla tarkastusta toimitavalla virkamiehellä on oikeus saada kaikki tarkastuksen toimittamiseksi tarvittavat tiedot myös yritykseltä, joka käsittelee 2 momentissa tarkoitettuja tietoja tarkastuksen kohteena olevan elinkeinonharjoittajan pyynnöstä tai muutoin tälle tarjotun palvelun osana. Jos tiedon antaminen tarkastusta toimittavalle virkamiehelle aiheuttaa kustannuksia yritykselle, joka käsittelee tietoja tarkastuksen kohteena olevan elinkeinonharjoittajan pyynnöstä tai muutoin tälle tarjotun palvelun osana, tarkastuksen kohteena oleva elinkeinonharjoittaja tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymä vastaa aiheutuvista kustannuksista, elleivät osapuolet sovi toisin.

Poliisin velvollisuudesta antaa virka-apua säädetään poliisilain (872/2011) 9 luvun 1 §:ssä.

13 b §

Viranomaisten välinen tietojenvaihto

Elintarvikemarkkinavaltuutetulla ja tämän toimiston palveluksessa olevalla virkamiehellä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta 2 momentissa tarkoitettua viranomaiselta tai muulta julkista tehtävää hoitavalta tiedot, jotka ovat välttämättömiä sen selvittämiseksi, onko tapahtunut tai tapahtumassa 2 a—2 h, 3 tai 4 §:ssä tarkoitettu rikkomus.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu voi omasta aloitteestaan luovuttaa salassapitosäännösten estämättä tiedon tai asiakirjan, jonka se on saanut tai laatinut tässä laissa säädettyjen tehtävien hoitamisen yhteydessä, jos se on välttämätöntä:

1) Kilpailu- ja kuluttajavirastolle kilpailulain (948/2011) 2 tai 4 a luvussa tarkoitettujen kilpailunrajoitusten selvittämistä taikka 4 luvussa tarkoitettujen yrityskauppojen valvomista varten;

2) Verohallinnolle verotuksen toimittamiseen, verovalvontaan, verojen ja maksujen kantoon tai perintään liittyviä tehtäviä varten;

3) esitutkintaviranomaisille rikosten ennalta estämistä, paljastamista, selvittämistä tai syyteharkintaan saattamista varten taikka esitutkintaviranomaisten tietojen keräämis- ja tallentamistarkoituksen mukaisia muita tehtäviä varten;

4) Ruokavirastolle, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille, aluehallintovirastoille, Tullille ja kunnille niiden toimivaltaan kuuluvien maataloustuotteita tai elintarvikkeita koskevien vaatimusten tai niihin liittyvien tukien myöntämisedellytysten varmistamisen valvontaa varten.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun hallussa olevan salassa pidettävän asiakirjan luovuttamisesta ulkomaiselle viranomaiselle säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 30 §:ssä.

Valiokunnan mietintö MmVM 16/2020 vp

13 c §

Tietojen säilyttäminen

Elintarvikemarkkinavaltuutetun on säilytettävä asian käsittelyä koskevat tarpeelliset tiedot. Tiedot on poistettava viiden vuoden kuluttua ilmoituksen tekemisestä, jollei tietojen edelleen säilyttäminen ole tarpeen rikostutkinnan, vireillä olevan oikeudenkäynnin, viranomaistutkinnan taikka ilmoituksen tekijän tai ilmoituksen kohteena olevan henkilön oikeuksien turvaamiseksi. Tietojen edelleen säilyttämisen tarpeellisuus on tutkittava viimeistään kolmen vuoden kuluttua edellisestä tarkistamisesta.

14 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019). Elintarvikemarkkinavaltuutetun julkista varoitusta tai kieltoa koskevaan päätökseen haetaan kuitenkin muutosta markkinaoikeudelta. Muutoksenhaussa noudatetaan, mitä oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetussa laissa säädetään.

Seuraamusmaksua koskevaan markkinaoikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen ilman valituslupaa. Julkista varoitusta tai kieltoa koskevaan markkinaoikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Elintarvikemarkkinavaltuutettu saa valittaa markkinaoikeuden seuraamusmaksua koskevasta päätöksestä, jolla markkinaoikeus on hylännyt elintarvikemarkkinavaltuutetun esityksen kokonaan tai osaksi, sekä julkista varoitusta tai kieltoa koskevasta päätöksestä, jolla markkinaoikeus on kumonnut elintarvikemarkkinavaltuutetun päätöksen tai muuttanut sitä.

Tuomioistuin voi lykätä seuraamusmaksuasian käsittelyä, jos toisessa oikeudenkäynnissä on vireillä samaa toimintaa koskeva muu asia, jolla voi olla vaikutusta seuraamusmaksuasiassa annettavaan ratkaisuun.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa tehdyt toimitussopimukset on saatettava tämän lain mukaisiksi 1 päivään toukokuuta 2022 mennessä.

2.

Laki

oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 2 ja 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain (100/2013) 1 luvun 6 §:n 1 momentin 13 kohta, sellaisena kuin se on laissa 465/2020,
muutetaan 1 luvun 2 §:n 2 momentin 5 kohta, sellaisena kuin se on laissa 568/2020, ja
lisätään 1 luvun 2 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1495/2016, 417/2019 ja 568/2020, uusi 6 kohta seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

2 §

Kilpailu- ja valvonta-asiat

Markkinaoikeus käsittelee kilpailu- ja valvonta-asioina myös sen toimivaltaan kuuluviksi säädetty:

5) kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetussa laissa (566/2020) tarkoitettut kuluttaja-asiamiehen esitykset seuraamusmaksun määräämisestä;

6) elintarvikemarkkinalain (1121/2018) 11 ja 11 a §:ssä tarkoitettua elintarvikemarkkinavaltuutetun julkista varoitusta ja kieltoa koskevia päätöksiä sekä 12 a §:ssä tarkoitettun seuraamusmaksun määräämistä koskevat asiat.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 1 §:n 1 momentin 15 kohta, sellaisena kuin se on laissa 570/2020, ja 2 momenttia, sellaisena kuin se on laissa (/), sekä

lisätään 1 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 224/2008, 462/2011, 348/2013, 257/2014, 671/2015, 451/2016, 470/2017, 1052/2018, 301/2019, 659/2019 ja 570/2020, uusi 16 kohta seuraavasti:

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädettyssä järjestyksessä pannaan täytäntöön seuraavat seuraamukset:

15) Finanssivalvonnan tai tuomioistuimen määräämä kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetussa laissa (566/2020) tarkoitettu seuraamusmaksu;

16) elintarvikemarkkinalain (1121/2018) 12 a §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu.

Siten kuin tässä laissa säädetään, pannaan täytäntöön myös merenkulun ympäristönsuojelulain (1672/2009) 3 luvun 1 §:ssä tarkoitettu öljypäästömaksu, tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä annetun lain (1233/2006) 9 §:ssä tarkoitettu laiminlyöntimaksu, työsopimuslain (55/2001) 11 a luvun 3 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, työntekijöiden lähettämisestä annetun lain 35 §:ssä tarkoitettu laiminlyöntimaksu, kuitintarjoamisvelvollisuudesta käteiskaupassa annetun lain (658/2013) 6 §:ssä tarkoitettu laiminlyöntimaksu, yhteisen kalastuspolitiikan seuraamusjärjestelmästä ja valvonnasta annetun lain (1188/2014) 49 §:ssä tarkoitettu rikkomusmaksu ja 51 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, alkoholilain (1102/2017) 71 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, siemenlain (600/2019) 35 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, kasvinterveyslain (1110/2019) 26 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, eläinten sekä eräiden tavaroiden tuontivalvonnasta annetun lain (1277/2019) 15 §:ssä tarkoitettu tuontivalvonnan seuraamusmaksu, tieliikennelain (729/2018) 161 §:ssä tarkoitettu liikennevirhemaksu, ajokorttilain (386/2011) 93 §:ssä tarkoitettu liikennevirhemaksu, vesiliikennelain (782/2019) 122 §:ssä tarkoitettu liikennevirhemaksu, liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 268 §:ssä tarkoitettu liikennevirhemaksu, ajoneuvolain (/) 195 §:ssä tarkoitettu liikennevirhemaksu ja ajoneuvolain 189—192 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu sekä rehulain (/) 51 §:ssä tarkoitettu rehuvalvonnan seuraamusmaksu. (Uusi)

Valiokunnan mietintö MmVM 16/2020 vp

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Lain 1 §:n 2 momentti tulee kuitenkin voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 10.12.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anne Kalmari kesk
varapuheenjohtaja Ritva Elomaa ps
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Seppo Eskelinen sd
jäsen Janne Heikkinen kok
jäsen Ari Koponen ps
jäsen Mikko Lundén ps
jäsen Jari Myllykoski vas
jäsen Raimo Piirainen sd
jäsen Jenni Pitko vihr
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Mikko Savola kesk
jäsen Peter Östman kd
varajäsen Tuomas Kettunen kesk
varajäsen Janne Sankelo kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Carl Selenius

Valiokunnan mietintö MmVM 16/2020 vp
Vastalause

Vastalause

Perustelut

Elintarvikemarkkinavaltuutetun tehtävänä on valvoa elintarvikeketjun sopimusten määrämuotoisuutta ja sisältöä koskevien vaatimusten noudattamista. Valtuutettu valvoo myös sopimuskäytöiden ja sopimatonta menettelyä koskevien kieltojen noudattamista. Hallituksen esityksessä HE 199/2020 vp esitetään elintarvikemarkkinavaltuutetun kelpoisuuskriteerien keventämistä. Esityksessä ehdotetaan, että elintarvikemarkkinavaltuutetulta ei edellytettäisi enää jatkossa ylemmää oikeustieteellistä tutkintoa. Muutosta perustellaan sillä, että jatkossa tehtävään saataisiin enemmän hakijoita.

Kuluttajaliitto ja Ruokavirasto, ETL, PTY, eräät päivittäistavarakaupparyitykset, EK, Leipuriliitto ry, MaRa, Keskuskauppakamari, Asianajajaliitto ja KKV vastustivat lausunnoissaan kelpoisuuskriteerin muuttamista tehtävän oikeudelliseen luonteeseen ja oikeusturvaan vedoten. Muutos olisi väärin, sillä tehtävä edellyttää syvällistä lainsäädännön ja tuomioistuinjärjestelmän ymmärtämistä mm. oikeusprosesseista ja avustamisoikeudesta. Elintarvikeketjun toiminta on kokonaisuudessaan maanviljelijästä aina kuluttajaan laajasti säänneltyä. Lisäksi suuri osa sääntelystä pohjautuu EU-lainsäädäntöön.

Elintarvikemarkkinavaltuutetun on ymmärrettävä juridinen kokonaisuus viraston ylintä päätösvaltaa käyttävänä henkilönä, varsinkin kun lailla puututaan ankarien seuraamusten uhalla elinkeino- ja sopimusvapauteen. Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimivalta muistuttaa pitkälti kilpailuviranomaisen toimivaltaa sisältäen laajoja tutkinta- ja tarkastusoikeuksia. Oikeusturvan toteutuksen kannalta on välttämätöntä, että valtuutetulla on syvä ymmärrys valtuuksien laajuudesta ja rajoista. Vastuuta ei voi ulkoistaa valtuutetun toimistossa työskenteleville henkilöille. Lakimuutoksen myötä vaatimukset valtuutetun toiminnalle tulevat jopa kasvamaan.

Kyseinen muutos olisi myös kyseenalainen, sillä muutosta ei ollut lainkaan mukana lausuntokierroksella olleessa versiossa – eikä muutosta ilmeisesti edes vaadittu annetuissa lausunnoissa. Muutos olisi kaikkiaan suora heikennys elintarvikemarkkinavaltuutetun oikeudellisen valvonnan uskottavuuteen. Esitämme täten, että valtuutetulta edellytettäisiin jatkossakin oikeustieteellistä tutkintoa.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotukset hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisina, paitsi 1. lakiehdotuksen 6 §:n 1 momentti muutettuna seuraavasti:

Valiokunnan mietintö MmVM 16/2020 vp

Vastalauseen muutosehdotus

6 §

Elintarvikemarkkinavaltuutetun nimittäminen ja toimisto

Elintarvikemarkkinavaltuutetun nimittää valtioneuvosto enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Elintarvikemarkkinavaltuutetun kelpoisuusvaatimuksena on muu oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto, perehtyneisyys viran tehtävälleen ja käytännössä osoitettu johtamistaito.

— — — — —

Helsingissä 10.12.2020

Janne Heikkinen kok
Janne Sankelo kok
Markku Eestilä kok
Peter Östman kd